

NEAGU DJUVARA: 99 DE GÂNDURI ȘI OBSESII

*Puțini intelectuali români se bucură de o afecțiune publică precum cea de care are parte Neagu Djuvara, istoricul care ne-a ajutat să redescoperim istoria neamului, tocmai fiindcă a știut să ne-o povestească. La aniversarea celor 99 de ani de viață, **Q Magazine** îl omagiază pe îndrăgitul boier cu un buchet de 99 de gânduri... neagudjuvărești.*

Despre obârșii și lucrurile importante în viață

1. M-am născut la trei zile după intrarea României în Primul Război Mondial. Din partea mamei, istoria familiei se pierde în urmă cu cinci veacuri. Tatăl meu cobora dintr-o familie veche de celnici aromâni.

2. Am avut, de când eram copil, ambiția de a fi foarte bun în ceea ce fac. Ambiția te împinge să muncești, să fii întotdeauna înaintea celorlalți.

3. Sunt, cum îi plăcea lui Ceaușescu să fie țara, „multilateral dezvoltat”!

4. Când eram adolescent, la țară eram foarte poetic, ca să spun așa. Îmi plăcea teribil să stau întins pe o claie de fân, stăteam cu orele, până noaptea, ca să văd stelele. În tot acest timp îmi cântam cântece de-ale mele și romanțe ușoare.

5. Toată viața mea a fost o întâmplare. M-a luat Dumnezeu de la locul cutare, m-a trântit la locul cutare. Nu eu sunt cel care mi-am ales calea, ci Dumnezeu.

6. Eu sunt foarte religios. Mă rog dimineața, mă rog seara, mă rog pe stradă când merg, umblu pe stradă citindu-mi în cap Psalmul al XX-lea al lui David, „Mulțumescu-ți Doamne”... nemurirea ta etc., etc. îl știu pe dinafară.

7. Am avut cea mai extraordinară și devotată mamă. Am găsit și explicația de ce Dumnezeu mi l-a retras pe tata la vârsta de 38 de ani, când era atât de prețios ca individ. Dacă el ar fi trăit, eu aș fi fost un băiat de bani gata, aș fi fost un nimica toată.

8. Faptul că am avut o tinerețe și o copilărie dificile a făcut să fiu ce sunt.

9. Să fii întotdeauna onest, să spui adevărul, să nu cauți să iei bunul altuia. Acestea sunt lucrurile cu adevărat importante în viață.

Despre pasiuni

10. Pasiunea mea pentru istorie a început pe la 11-12 ani. Apoi, când eram la liceu, în fiecare joi mă repezeam la o bibliotecă care se cheamă Sainte-Geneviève, la Paris, lângă Panteon, ca să citesc istorie.

11. Citesc foarte încet și nu atât de mult pe cât mi-aș fi dorit. Eu mistui cartea pe care o citesc.

12. Recitesc de o sută de ori ceea ce scriu, cioplesc fraza.

13. Erudiția e un bagaj foarte important, dar dacă nu știi să interpretezi cunoștințele acumulate, să le pui împreună, să faci din ele o piramidă, degeaba ai această erudiție, ești un bou. Ești un bou foarte învățat.

14. Istoria a fost și a rămas dragostea vieții mele, chiar dacă am profesat în Drept.

15. Lucrul care place la mine e că nu vorbesc o limbă savantă. Transpun istoria pe înțelesul omului de pe stradă.

16. Uneori dansez singur. Când aud anumite discuri mă apucă... Mi se mișcă picioarele singure. Dansul a fost o mare pasiune a vieții mele.

Despre elitele și exaltările românești

17. De cele mai multe ori, încă din trecut, talentele noastre cele mai mari nu s-au putut manifesta decât în străinătate. Începând de la Cantemir, până la Eliade și Cioran, toți marii noștri intelectuali s-au remarcat pe alte meleaguri. Este ca un fel de blestem asupra acestei țări.

18. Pe Emil Cioran l-am iubit, ce mai tura-vura! Tipul e genial! De aceea mă supără că în România e mai puțin venerat decât Mircea Eliade. Cioran era mult mai autentic, în timp ce Eliade era un egocentric.

19. Naționalismul ăsta exacerbat l-au avut și comuniștii, dar și alții. Iorga deține recordul mondial al scrisului: a scris 1.300 de cărți și 13.000 de articole, pe lângă editorialul zilnic din ziarul lui politic. Asta nu există în toată istoria universală! Din păcate, avea o prejudecată de exaltare a neamului românesc care nu e rentabilă în străinătate!

20. Cioran chiar era convins că societatea noastră se duce la pieire. Pesimismul lui e trăit.

21. Nu suntem respectați în lume nu din cauză că n-am jucat un rol important în istorie, ci fiindcă mințim! De aceea nu suntem preluați de către istoricii din Occident. Noi le umflăm așa de mult că ajungem să nu mai fim luați în serios.

22. Primul lucru pe care trebuie să îl facem pentru brandul nostru de țară e să scriem istorie cinstită!

23. O națiune în ascensiune poate profita de mediocrități; o națiune în declin nu mai știe să-și folosească geniile.

Despre tânăra generație și sfârșitul Europei

24. Tineretul care se revoltă astăzi nu se revoltă pentru un ideal, se revoltă ca să dărâme. Asta înseamnă că s-a stricat ceva în mentalul european colectiv.

25. **Tineretul, ca purtător de idealuri viitoare, chiar greșite cum a fost comunismul, nu mai are niciun ideal.**

26. În mai puțin de un secol, Europa va fi metisă. Mie îmi este clar că indo-europenii se sinucid încet, dar sigur. Nu mai fac copii, nu mai au nicio ambiție. Și asta nu de ieri, ci de zeci de ani.

27. Nu știu cât va mai dura - două sute, trei sute, poate patru sute de ani. Ca și la sfârșitul Imperiului Roman, masa de sclavi, invaziile germanice și turanice au făcut să se schimbe componența etnică a Europei. Așa se schimbă și acum.

28. Dacă te duci în metroul parizian, poți afla cum va arăta Europa de mâine.

29. Noi nu suportăm un „atac” al lumii a treia. Dimpotrivă, noi am creat un gol, pe care cei din lumea a treia vin să-l umple.

30. Civilizația europeană este menită să dispară. Asta este o lege universală. Când ai avut atâta splendoare de creativitate și de putere politică, ca să te întinzi pe globul întreg, trebuie să plătești prin dispariție.

31. Cu fiecare cultură care moare, o floare unică se veștejește pentru a nu mai renaște, o mireasmă incomparabilă se risipește pentru totdeauna.

Despre exodul creierelor peste hotare

32. Dintre intelectualii tineri care prind o bursă Fullbright, nu se mai întorc în România decât 1%. E o tragedie. Nu putem să ieșim din bârlog, dacă această fugă a creierelor continuă.

33. Eram obsedat de un lucru, că românul de azi - și cred că rămâne valabil ce gândesc - nu mai știe ce a fost acum 200 de ani. Oricine avea mijloace putea să plece să vadă Occidentul și să revină de acolo cu studii.

34. „Fie pâinea cât de rea, tot mai bine în țara mea”. Asta era o vorbă de secole în mintea românului. Faptul că acum tinerii pleacă fără gânduri de întoarcere este o schimbare dramatică în mentalitatea românului după atâtea veacuri.

35. Dacă tinerii care pleacă în străinătate, la doctorate în Germania, Franța, Statele Unite nu se mai întorc în țară, atunci România este pierdută definitiv.

36. Eu, câtă vreme am fost în străinătate, cu toate că sunt căsătorit cu o franțuzoaică și mi-am făcut toate studiile în Franța, nu m-am gândit niciodată să mă fac franțuz. Nu te poți transforma în francez sau în neamț când ești născut român.

37. Fără tinerii plecați în Occident nu putem construi o Românie de alt soi decât cel moștenit de la comuniști.

Despre cum s-a metamorfozat românul în ultimul veac

38. În anii mei de școală, în România aproape că nu existau bătăi între copii. Românii de astăzi se bat până se omoară și asta este foarte îngrijorător.

39. Acum țărani noștri beau de zece ori mai mult decât în vremea copilăriei mele.

40. Foarte mulți tânjesc după lucrul pe care-l văd la vecin. Mie nu mi-a fost niciodată poftă de ceea ce are altul.

41. Românul, în general, era destul de blajin, știa să plece capul când trebuie și îl ridica atunci când era necesar. Toată istoria noastră dovedește asta încă de la Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare. Au fost însă vreo două veacuri, în timpul epocii fanariote, în care am cam luat obiceiul să nu reacționăm.

42. Românul pe care l-am cunoscut eu, când eram copil, era prea blând, prea supus. Dintr-odată a venit un regim atât de brutal și atât de injust, încât omul a început să se apere cu dinții, să se înrăiască.

43. Anii de comunism au creat acest fenomen: să ajungi să îți fie scârbă de țara ta.

44. Nu mai există sentimentul că vecinul tău e un prieten. Lumea nu se mai salută pe scara blocului pentru că zice „Bună ziua ți-am dat, belea mi-am căpătat!”

Despre comunism

45. Comunismul: un regim în care minciuna a fost ridicată la rangul de metodă de guvernare, în care teroarea a dezvoltat lașitatea la cei mai mulți și eroismul imprudent la câțiva, în care delatiunea a fost considerată o virtute, în care furtul, nu numai din bunul statului, dar și din cel al vecinului, a sfârșit prin a părea legitim din cauza privațiunilor permanente și a exemplului de înșelăciune venit de sus...

46. Masele au ieșit din 50 de ani de comunism cu o mentalitate inconștientă că șpaga și șmecheria sunt mijloace indispensabile de supraviețuire.

47. **Moștenirea noastră cea mai tragică constă în faptul că acea jumătate de secol de regim comunist ne-a stricat sufletul.**

48. Un asemenea regim nu putea să nu lase urme profunde în mentalități și comportamente. Ele sunt astăzi piedica majoră în integrarea noastră într-o lume nouă.

49. Răul făcut mi se pare atât de adânc și de generalizat, încât nu știu dacă va mai putea fi stârpit de tânăra generație. Moralitatea batjocorită se repară mai greu decât uzinele învechite.

Despre cinste la români

50. Mă întristează că noi nu avem ceea ce scandinavii, după multe secole de educație, au deja în sânge – chestia cu cinstea.

51. În timpul celui mai dur regim comunist din zona asta a Europei, furtul devenise o necesitate pentru oamenii cei mai cinstiți. Altfel nu aveai cum să trăiești.

52. Necinste nu este doar că furi – e că nu te ții de cuvânt, că nu ești la ora la care spui că ești, că nu-ți faci treaba care trebuie.

53. Poate doar generațiile următoare să reușească a regăsi echilibrul, dacă ar ști, cu hotărâre, să impună cultul cinstei, al respectului pentru cuvântul dat și pentru semenii.

Despre obsesii politice și politicieni

54. De două veacuri, istoriografia noastră e obsedată de „continuitate”, deci de permanență, de imobilitate; e o viziune strâmtă și statică. Or, ceea ce a dat naștere Europei noi, cea de după Imperiul Roman, a fost Istoria în mișcare.

55. Sintagma „mândri că suntem români” e un anacronism într-o epocă în care încercăm să fim europeni și să ne înțelegem cu vecinii noștri europeni.

56. Este o datorie absolută să votezi, ca să-ți dai apoi cu părerea. A nu participa la vot, la viața politică a țării este un soi de lașitate.

57. Nu cred că românii vor alege vreodată în fruntea statului o femeie, pentru că românii sunt misogini!

58. Noi avem o inteligență politică remarcabilă. Eu vă garantez că în următorii ani, un român ar putea ajunge... prim-ministrul Europei.

59. În momentul ăsta nu știu dacă avem vreun politician de valoare. Toți cei pe care-i văd agitându-se în Parlament dau impresia de mediocritate.

60. Trebuie să mai treacă două generații pentru a avea o nouă clasă politică. Eu cred că urmașii lui Adrian Năstase, de pildă, vor fi burghezi foarte civilizați.

Despre destinul neamului

61. Rând pe rând sau deodată, țaratul bulgar, imperiul bizantin, regatul ungar, apoi despotatele sârbești, regatul polon, turcii otomani, austriecii, la urmă și rușii au jucat un rol în destinul neamului nostru.

62. În 1940, America era bine reprezentată de toate națiunile Europei. Românii erau o comunitate de doar 120.000 de familii. Asta dovedește că, tradițional, am fost națiunea europeană care emigra cel mai puțin.

63. Adevărata zi de independență a României este pe 10 mai 1877. Întotdeauna m-am pronunțat cu furie împotriva alegerii zilei de 1 Decembrie ca zi națională pentru că nu este ziua când s-a făcut România mare, e doar ziua când două provincii au cerut să fie primite în regatul român.

64. Mai curând sau mai târziu, această anomalie - care este tăierea unei provincii în care sunt peste 70% români - va fi înlăturată. Ne aflăm într-o situație nefirească, similară cu aceea a Germaniei de Răsărit și nu văd de ce am fi împiedicați să realizăm din nou unirea cu Basarabia.

Despre țigani

65. În vechime, țiganii erau persecutați, ce-i drept, dar erau și mai violenți decât românii. Străinii au constatat că închisorile erau pline de țigani, acuzați de omor.

66. În Evul Mediu, țiganii erau năpăstuiți și de populația grecească din Imperiul Bizantin care îi denumise cu un derivat al sintagmei „oameni de care să nu te atingi”. Erau un fel de paria. De acolo au venit la noi cu numele de „ațigani”. Primul document care ne vorbește despre existența „ațiganilor” datează din 1385, sub Mircea cel Bătrân.

67. La Paris, aproape toți cerșetorii de pe stradă sunt țigani români. Eu dacă-i văd că au o figură simpatică, mă adresez direct pe românește: „Domnule, ce cauți aici?” „A, păi dacă la noi nu se poate...”, îmi spune majoritatea.

68. Problema țiganilor este una europeană. Este și o problemă românească în măsura în care nenorocul istoric face să avem cea mai numeroasă populație de etnie țigănească.

69. S-a schimbat ierarhia de valori și am căpătat o sumedenie de obiceiuri proaste... Sunt anumite moravuri țigănești pe care noi le-am fi putut evita. Amestecându-ne cu ei, era de așteptat ca părțile românești să domine, dar văd că s-a întâmplat invers.

70. Suntem în Europa și avem deja 10% populație țigănească. Intră foarte mulți chinezi și turci, iar noi nu mai facem copii. Doza de sânge românesc va fi din ce în ce mai mică. Încetul cu încetul, și noi vom deveni minoritari în țara noastră.

Despre marile puteri ale lumii

71. Un al treilea război mondial este inimaginabil, atâta vreme cât avem o putere americană colosală.

72. Germania are atâtea interese economice cu Rusia, încât este dispusă să facă multe compromisuri politice. Germania n-o să reacționeze dur împotriva Rusiei pentru a nu-și strica relațiile economice cu aceasta.

73. Nu pot să vă descriu cum arătau orașele nemțești în vara anului '45. Era ceva halucinant! Aproape nicio casă nu mai era în picioare. Nu vedeai decât dărâmături și, din loc în loc, câte o ușă, iar în praful și zgura de pe străzi, numai femei în doliu și bărbați fără picioare sau mâini. Acest popor a devenit câțiva ani mai târziu una dintre marile puteri economice ale lumii. Nu au emigrat, nu au spus „Nu ne vindem țara”, ba dimpotrivă, au vândut-o, au așteptat capital american și, în câțiva ani, au ajuns să-i ajute ei pe americani.

74. Nu trebuie să fii Mafalda ca să îți dai seama când, de pildă, vizitezi Franța, că populația este formată, într-o mare proporție, din oameni de lumea a treia. O spun și statisticile.

75. Curând, China se va revărsa peste noi!

76. De unde vine puterea rușilor? De la petrol și gaze. Asta înseamnă că au o putere economică foarte mare, care le dă iluzia că sunt (încă) o mare putere. Dar nu mai sunt.

77. Am putea compara SUA de astăzi cu Imperiul Roman de acum 2.000 de ani. Nu se întâmpla nimic în lumea cunoscută de atunci fără voia Romei. Cam aceasta e situația cu SUA în ziua de azi.

Despre soarta artistului / intelectualului

78. Îndârjirea mea a fost de a fi un bun student toată viața. La 68 de ani m-am înscris la școala de limbi orientale de la Paris, iar la 72 am făcut o licență în sârbo-croată.

79. Unul dintre beneficiile celor care învață pe parcursul întregii vieți este capacitatea de a fi cât mai rar depășit de situație – acolo unde muncim sau acolo unde ne aduce istoria.

80. În Africa scriam doar sâmbătă după-amiază și duminica fiindcă în restul timpului munceam. Scriam foarte încet, nu mai mult de o pagină pe zi.

81. Dacă în urmă cu două mii de ani se puteau face corespondențe între Iad, Rai și Pământ, vă închipuiți că acum, cu internetul, sigur o să știu după moarte dacă mai sunt citit sau nu.

82. Noi, autorii, nu știm niciodată ce are șanse de a dăinui, de a avea perenitate o carte dintre cele pe care le-am scris.

83. Uitându-mă în istorie, descopăr că, pe măsură ce ești mai lăudat când trăiești, cu atât ești mai uitat după moarte.

84. Aș fi preferat să am soarta lui Van Gogh, căruia nu i s-a cumpărat aproape niciun tablou cât a trăit și acum e unul dintre cel mai bine vânduți pictori din lume.

Despre mofturi și frivolități

85. În secolul al XIX-lea și la începutul veacului al XX-lea eram atât de franțuziți, încât în multe familii se vorbea franțuzește acasă.

86. Cuvântul „cultură” amintește munca pământului. În civilizație există cetatea.

87. Faimoasa Mița Biciclista era o demimondenă. Lucru rar la vremea aceea, în anii '20, făcea ciclism prin București pentru a-și menține silueta. De aceea fusese poreclită Mița Biciclista. Făcuse avere și una dintre casele ei era cea în care a locuit familia noastră.

88. Termenul „șmecher” vine de la cuvântul german „schmecker”, care înseamnă degustător de vin. Când au venit primii degustători de vin la noi, pe la mijlocul veacului XIX, ca să califice, să dea o notă Cotnariului sau Drăgășaniului, toți viticultorii noștri s-au minunat: „la uite-i pe șmecherii ăștia!”.

89. Cunoașteți definiția flirtului? O spun pe englezește: Hand in hand; hand in it; it in hand; but never it in it. Cum știți toți engleză, ne e nevoie să traduc.

90. O mie de ani! Vă sperie cifra, nu-i așa? Dar gândiți-vă: bunicul vostru s-a născut, poate, acum aproape o sută de ani. În orice caz, într-o sută de ani încap trei generații: bunicul, tatăl și fiul, care, de obicei, apucă să se cunoască.

Imaginați-vă, deci, de zece ori aceste trei generații ale unei familii și iată-ne la strămoșii noștri din anul 1000! Vedeți că o mie de ani nu-i așa de mult?

Despre actuala criză a refugiaților

91. Văd cum poate absorbi Europa noua populație, cea a miilor de refugiați care se îndreaptă spre inima continentului. Cei care vin aici nu sunt indo-europeni, ci o etnie foarte deosebită, fapt care ne amintește de sfârșitul Imperiului Roman, când acesta a fost invadat de populații din Africa și Asia. Istoria se repetă într-un fel sau altul. Trăim un lucru comparabil cu ceea ce s-a petrecut acum 2.000 de ani, o invadare a Europei, care de bine, de rău, se cam unificase.

92. Nu există o formulă pentru a rezolva această criză a refugiaților, dar sunt convins că se va găsi o soluție. Întotdeauna istoria găsește soluții, chiar dacă acestea sunt uneori dramatice. Este foarte posibilă chiar o schimbare a profilului Europei, într-un mod foarte sensibil. Când avem mase, milioane de turci, algerieni, de națiuni extrem de diferite de europenii noștri, se pot întâmpla fenomene de refuz. Se pot produce războaie civile. Nu putem ști acum care vor fi consecințele. Nu ne putem da seama care vor fi consecințele.

Despre îngrijorări și speranțe

93. Ajuns la această vârstă, nu mai am speranță că voi termina ce vreau să scriu. De aici o îngrijorare, un fel de panică mai exact.

94. Eu cred că există Dumnezeu. Am nevoie de El.

95. Ambiția mă ține tânăr. Din nefericire, nu poți recomanda cuiva să fie ambițios, pentru că asta e o trăsătură pe care o ai sau nu o ai.

96. Câteva amănunte care mă supără zilnic? De pildă că românul este singurul cetățean din Europa care scuipă pe stradă.

97. Mi-aș dori să mor pe un vapor. Când nu voi mai putea să scriu, voi încerca să-mi găsesc un loc pe un vas cu pânze, din ăsta de comerț care face înconjurul lumii. Atunci, dacă mori pe drum, te aruncă în mare. Să terminăm cu poveștile acelea cu înmormântări complicate, cu alaiuri și discursuri.

98. Nu vreau să spun „După mine, potopul!”, chiar dacă îl prevăd.

Epilog

99. Pentru încheiere aş dori să spun că, pe lângă ce ne-a fost dat de natură, ca să trăim mai mult sau mai puţin, mai este şi aportul nostru, anume moderaţia în tot ceea ce facem. În ultimă instanţă, una dintre tainele unei vieţi lungi este să nădăjduieşti mereu altceva, ca şi când ai fi nemuritor. La vârsta aceasta înaintată, am în continuare sete de viaţă şi aţi văzut că plănuiesc pe mai departe să isprăvesc două cărţi.